

Wanneer zien we u terug?

michel follet

Wanneer zien we u terug?

de laatste bed & breakfast

*Als iemand er niet meer is,
Besef je pas wat leven is.*

Johan Verminnen, 'Niemand Weet'

VOORWOORD

Er zijn films die je je leven lang blijven achtervolgen zodra je ze één keer gezien hebt.

Ik was dertien en ging geregeld in mijn eentje naar de bioscoop. Het waren de hoogdagen van Louis De Funès, Pierre Richard en Les Charlots. Ik was dol op die Franse kluchtfilms.

Volgens een advertentie in de stadskrant was de Waalse tragikomedie “*Home Sweet Home*” een dolkomisch meesterwerk in de traditie van de Franse cinema, vol levensvreugde en levenswijsheid. Met oprechte vertolkingen, kleurrijke personages en prachtige muziek.

Alles bleek waar, behalve dat dolkomische.

De lotgevallen in een bejaardentehuis in hartje Brussel anno 1973 waren wel guitig en sympathiek, maar vooral intriest en schrijnend. Flor wordt tijdens haar eerste dag rondgeleid en op sleeptouw genomen door Jules, die zich niet kan verzoenen met het tuchtregime van directrice Ann Petersen. Ze behandelt hen als kleuters en duldt geen enkele inspraak. Als Petersen de bureaucratie ten top drijft, is voor Jules de maat vol. Alle bewoners komen in opstand en bezetten de bovenste verdieping van het rusthuis. Ze stichten brand en maken hun eisen schriftelijk kenbaar op grote lakens. Daarbij komt een man in een rolstoel om het leven. Toch eindigt de film in opperbeste luim met het huwelijk van Flor en Jules. De deuren

van het home zwaaien open en “Ik Wil Deze Nacht In De Straten Verdwalen” van Wannes Van de Velde weerklinkt. Eindgeneriek.

Als jonge knaap had ik nooit eerder een film gezien met oude mensen in de hoofdrol. Mensen die plezier hadden in het leven, opkwamen voor hun rechten, solidair waren met elkaar in crisismomenten, een geweten schopten en een vuist balden tegen onrechtvaardigheid. *Benidorm Bastards avant la lettre*. Het meest pijnlijke moment zit vooraan in de film als de kinderen van Jules, die op de hoogte zijn gebracht van zijn zogenaamde wangedrag, hun vader terechtwijzen en hem dwingen zich te excuseren bij de directie. De scène voelt aan als een docudrama: de dialogen zijn levensecht, haast geïmproviseerd en de schokkerige camera registreert alles tussen de bomen van de achtertuin van het bejaardentehuis. In 1973 was er geen sprake van zorgcentra of woongemeenschappen. Mensen werden oud verklaard op hun zeventigste en wie niet kon of mocht inwonen bij zoon of dochter, werd op latere leeftijd bijna gedwongen tot zo'n internaat. Ik was op jonge leeftijd verontwaardigd hoe in de film volwassen, verstandige mensen monddood werden gemaakt en hun vrijheid ontnomen werd. Zelfs door eigen familieleden. Ik beloofde plechtig aan mezelf dat ik mijn ouders nooit zou dwingen naar een rusthuis te gaan. Alleen als ze er zelf klaar voor waren.

Telkens ik “Home Sweet Home” terugzag, werd ik door-drenkt van dit gedachtegoed. Mensen van zeventig en

ouder hebben recht op een omgeving waarin ze zich veilig en vertrouwd voelen. Ze verdienen restaurants, cafés, amusement, radio & televisie en vooral dienstverlening op hun maat. Ze horen niet mee te zijn met alle trends en nieuwe snufjes. Het parkeerbeleid in sommige van onze steden of het klantvriendelijke gedrag van bedrijven die ervan uitgaan dat iedereen een computer bezit, doet me vermoeden dat de kloof tussen de jongere en oudste generatie almaar groter wordt en veel ouderen niet in hun waarde worden gelaten of gehoord worden. In een door marketing gestuurde samenleving is iemand van boven de 44 nauwelijks of niet meer interessant. Het cliché ‘je bent maar zo oud als je je zelf voelt’ gaat niet langer op zodra anderen voor hen beslissingen nemen.

“Home Sweet Home” is 48 jaar oud maar veel aspecten blijven erg relevant en het thema is zelfs brandend actueel. De finale van de film – een delegatie van de bewoners wordt voortaan betrokken bij elke beslissing – is dan weer te rooskleurig.

Bij momentopnames in het rusthuis waar mijn ouders ondertussen drie jaar verblijven, komt de film me geregeld voor de geest en hoor ik de prachtige muziek van Walter Heynen, de te vroeg overleden muzikale metgezel van Wannes Van de Velde. Toen “Home Sweet Home” enkel jaren geleden op dvd verscheen en vanwege onbekend/onbemind na korte tijd in de koopjesbakken terecht kwam, kocht ik alle exemplaren op. Ik verspreidde de film niet alleen bij vrienden en kennissen maar ook

zijn blijde boodschap: neem ouderen altijd serieus, wat er ook gebeurt. Betuttel hen niet. Laat hen hun verhaal vertellen. Misschien voor de zoveelste keer. Laat ze vertellen. Ze zijn ons geweten, zij dragen geschiedenis met zich mee. Ze zijn onze dankbaarheid waardig.

Omdat het onafwendbare gebeurde en mijn ouders uiteindelijk ook in het rusthuis belandden, schrijf ik dit boek. Een eerbetoon aan mensen die heel oud mogen worden. Moeten worden, zo af en toe. Een liefdevol portret van twee mensen die in mij verder leven.

Een boek over een moeder van 95 die niet veel meer zegt maar via haar lichaamstaal gevoelens en soms pure poëzie prijsgeeft. Een boek over een vader van 93,5 die bij elk bezoek zegt: ‘jongske, we gaan achteruit.’

I

‘Hebben de heren een keuze kunnen maken?’

Dit is de eerste keer dat ik met mijn vader alleen op restaurant zit.

Hij wil gemarineerde ribbetjes.

‘Want dat ga ik niet meer krijgen,’ vertelt hij tegen de kelner.

‘Ik laat me morgen vrijwillig opsluiten.’

Een uur voordien haalde ik hem op in de flat waar hij zich acht jaar geleden met moeder had geïnstalleerd. Zijn intrek had genomen. Zich nooit had thuis gevoeld. Hij miste zijn hobbykamer vol tekenboeken en kalligrafiepenningen, zijn kelder met werkbank en duizend-en-één schroefjes en boutjes. Ooit zorgvuldig opgeborgen in gerecycleerde bokalen.

Spoorloos verdwenen na de verhuizing, zeven hoog.

Ik kreeg een boormachine zonder handleiding. En schuurpapier.

Met het schuurpapier vijl ik wel eens mijn nagels.

De doos met de boormachine heb ik al drie keer een andere plek gegeven in mijn tuinhuis. Liefst op een rek waar ik er zo weinig mogelijk aan herinnerd word.

Vader was mijn loodgieter en elektricien met wachtdienst.

Een defect huishoudtoestel waar ik zelf aan prutste, kreeg hij in een mum van tijd hersteld.

‘En blijf daar nu af,’ zei hij dan een beetje nors.

Ik bleef toch klussen en knoeien, zonder dat hij het wist. Wellicht uit frustratie omdat ik niets van zijn talent overerfde. Als ik nu ontredder op de rand van het bad zit met een plakkerige siliconenspuit in de hand en een schuursponsje om de druipende resten van de muren af te schrapen, moet ik denken aan zijn standaardzinnetje ‘een goede voorbereiding is alles’.

Ik kijk enorm op naar mensen die met hun handen kunnen werken.

Vader werkte met zijn hoofd en zijn handen.

Een laatste blik op het lege appartement.

De buit werd verdeeld. Een karwei van weken.

Soms in dank aanvaard, vaker uit beleefdheid meegenomen.

Ik vraag me af wat ik met alle vazen moet doen.

Ze zullen me graag zien komen in de kringloopwinkel.

De keukenhanddoeken ogen vintage en komen van pas.

Deur dicht.

De sleutel wordt afgegeven bij de overbuurvrouw.

Christiane kan haar emoties niet wegstoppen. Ze weet dat dit voor beiden het afscheid is.

De kans dat ze hen komt opzoeken in het rusthuis is klein. Zo niet onbestaande.

‘Je zou het toch eens moeten doen,’ zegt mijn vader.

Ze blokt het gesprek af voor ze loze beloftes maakt

door te zeggen dat ze bang is dat haar cavia naar buiten glipt.

Volgende week komt iemand kijken naar het appartement. Een gescheiden advocaat.

Ze hoopt op een even warm contact, zegt ze nog.

Vaarwel.

Dat zegt niemand.

Omdat het te finaal is.

De lift in.

De laatste rit naar beneden.

Altijd een benepen ding gevonden.

Met vier mensen moest je je buik intrekken om niet tegen het alarmknopje te duwen.

De lift werkte meer niet dan wel. De keren dat ik mijn ouders kwam bezoeken en de kooi defect was, waren niet meer te tellen. Dan moest je in het aangrenzende gebouw de lift nemen naar de hoogste verdieping en via de zolder hun appartementsblok bereiken met de trap.

Af en toe waren ze gevangenen in hun eigen flat.

Er kwamen veel klachten over de lift die rammelde, daverde en blokkeerde bij de minste beweging.

Een meneer van Schindler kwam, zag en installeerde een lichtkrans die groen oplichtte wanneer je naar buiten mocht stappen.

De lift werd zo nog benepener en minder comfortabel.

Ik koos wat vaker voor de trap, maar vond het ook prettig om in de lift met de onder- of bovenburen kort kennis te maken. Vaak waren ze heel lief voor mijn ouders.

‘Fijne mensen.’

‘Groeten ons altijd.’

‘Ze zien er goed uit voor hun leeftijd.’

Dat soort dingen.

Soms was het gênant.

‘We houden ons hart altijd vast als we van op ons terras jouw moeder de wagen zien instappen en uit de parkeerplaats manoeuvreren. Kan je er haar niet op attent maken dat ze op haar 89ste misschien toch beter het stuur uit handen geeft?’

‘Wil je aan je vader zeggen dat hij de vuilniszakken niet naast de warmwaterketel mag zetten? Zo verschroeit het plastic.’

Dan voelde de groene lichtkrans aan als een bevrijding.

Zelfs de conciërge van het gebouw komt ons uitzwaaien.

Ik vertrek met het gevoel dat mijn ouders graag gezien waren.

Hun nieuwe burens zullen minder communicatief zijn, vermoed ik.

Vannacht logeert vader bij mij. Morgen neemt hij zijn intrek bij zijn echtgenote, die tien dagen eerder de nieuwe omgeving ging verkennen.

Wat te vrezen was: ze heeft haar draai nog niet gevonden.

Achter elke bocht hoopt ze haar man te vinden.

In de voorbije vijftig jaar zijn mijn ouders nooit langer dan een weekend zonder elkaar van huis geweest.

In de wagen op weg naar huis vraag ik wat mijn vader graag eten wil.

Hij stelt de Chinees om de hoek voor.

Het is zondagavond. ‘De Blauwe Lotus’ zit afgeladen vol.

We stoppen onderweg nog drie keer bij een Chinees restaurant maar zonder reservatie komen we er niet in.

‘Rij maar door, we zijn nergens welkom.’

Vader heeft het gevoel dat alles en iedereen hem in de steek laat.

Het Kempens Kiekenkot wil ons wél graag als klant.

Vader hoeft geen menukaart.

‘Ribbetjes. Want dat ga ik niet meer krijgen.’

De vriendelijke kelner toont begrip.

‘En waarom niet, meneer?’

‘Ik laat me morgen vrijwillig opsluiten. In het rusthuis bij mijn vrouw. Die zit er al.’

‘Dat gaat reuzegoed meevallen meneer. U zal dat gauw merken.’

Het is mooi om een dertiger mijn vader moed te horen inspreken.

‘En als u de kans ziet, dan komt u gewoon naar ons. Voor de beste ribbetjes van de streek.’

In de logeerkamer liggen een marineblauwe handdoek en bijhorend washandje.

Ook al blijft mijn vader maar voor één nacht, ik wil dat hij zich thuis voelt.

Hij heeft altijd iets met marineblauw gehad.

Niet dat hij ons land op zee heeft gediend.

Vader is gewoon altijd verzot geweest op de zee. Geboren en getogen aan de kust.

Zijn kindertijd en jeugd bracht hij door in een rijhuis in de bocht van De Panne in de richting van Adinkerke. Tot aan haar dood bleef zijn moeder daar wonen, we bezochten haar met vaste regelmaat. Een vrachtwagen greep haar toen ze in die fameuze bocht in een overmoedige bui de straat overstak. Bloso – nu heet dat Sport Vlaanderen – was meteen haar oudste actieve lid kwijt.

En ik mijn grootmoeder.

Grootvader heb ik amper gekend.

‘Gepakt door de gas in de oorlog.’ Mijn vader vertelt het nog vaak als het gesprek hem terugbrengt naar zijn jaren in De Panne.

In de jaren zestig was een weekendje naar grootmoeder een hele onderneming. We waren drie uur onderweg want de snelweg naar de kust was nog niet zo afgetakt als nu. Halfweg het traject kwamen we in een betonnen jungle terecht. Ik hoopte dat we een tussenstop maakten

bij een onooglijk klein benzinstation waar mijn zus en ik na de tankbeurt een zwart snoepje met twee gebeitelde hamertjes kregen. De smaak van anijs kreeg ik zo voor het eerst op de tong.

De Panne bracht vreugde en afkeer.

Ons gezin kon je herkennen aan de wit-marineblauwe gestreepte pulls met knopen op de linkerschouder. Aan de glimmende marineblauwe oliejasen en zuidwesters. Moeder deed niet mee aan de maskerade maar mijn zus en ik vonden het best prettig om als kleine strandjutters weer en wind te trotseren.

Vader maakte met ons een flinke wandeling in de duinen en zijn geliefde Dumontwijk, die eindigde in de vooravond bij het open raam van zijn favoriete viswinkel. Zonder stratenplan kon je die niet vinden. De winkel van Rachel lag buiten het toeristische circuit.

Alleen inwoners of oudgedienden van De Panne kochten er hun kabeljauw of tarbot. De meeste viswinkels probeerden met polyester dolfijnen en netten vol gele zeesterren de toerist te charmeren voor hun waren, maar daar tuinde mijn vader niet in. Bij Rachel werd de vis vers uit de zee op een marmeren plaat in de open etalage gelegd. Geen personeel in gestreepte schortjes. Geen mooi beschilderde letters op de winkelruit. De winkel van Rachel had niet eens een naam. Geen huisbereide vispasteitjes. Of gepelde garnalen. Wie bij Rachel garnalen kocht, moest ze eigenhandig pellen.

Thuis begon vader de vis te fileren en garnalen te pellen, samen met grootmoeder. Die won het altijd in snelheid. Hij sloeg ook een voorraad in voor thuis en ging vaak zelfs nog naar de vismijn in Nieuwpoort als Rachel zijn favoriete vissoorten niet gevangen had. Tijdens de terugreis hing er vaak een discrete geur van verse paling en sprout in de wagen. De eerstvolgende avonden kwam er bij ons thuis géén vlees op tafel. Vader gooide niets weg maar maakte een bouillon van de overgebleven restjes, die kon dienen als basis voor zijn door ons aanbeden vissoep.

Toen een malafide burgemeester duinen begon te verkavelen, kwam de wrevel. Onder aanvoering van vader metselden we de nieuw aangelegde riolen dicht met zand en het traject van de wandeling werd verlegd. We namen ook vaker de wagen voor een rit naar Bray-Dunes en Duinkerken. Daarvoor moesten we een charmante douanepost passeren die omringd werd door souvenirwinkels, volgestouwd met sterkedrank en tabak. We staken de grens niet over om Franse producten te hamsteren, wél om geen beginnende sporen van hoogbouw te zien en op ongerepte duinen te klauteren. Als we terugkeerden naar De Panne, begonnen we op de achterbank de douanier met het zwaar West-Vlaamse accent te imiteren die ons een eind verderop tegenhield.

‘Koffertje kikken?’

De beambte staarde meestal onbegrijpend naar de lege kofferbak.

‘Neks aan te heven?’

‘Alleen verse zeelucht,’ zei mijn vader.

Niets kon op tegen de snerpende stem van de koster in de duister verlichte parochiekerk net na de fameuze bocht van Adinkerke. De koster was ook voorzanger en orgelist en zijn ‘Kyrie Eleison’ in de vooravondmis op zaterdag ging door merg en been. Ik hoopte keer op keer dat vader en grootmoeder het te druk hadden met het klaarmaken van de slibtongetjes. Dan gingen we op zondagmorgen bij de Paters Oblaten naar de elfurenmis. De viering duurde langer maar het klank- en lichtspel was beter.

Ook toen grootmoeder stierf en vaders ouderlijk huis werd verkocht aan een jong echtpaar, bleven we naar De Panne komen. Individueel of in familieverband. Zelfs tante huurde er steevast een appartement. Een andere badplaats frequenteren was hoogverraad. Net voor mijn ouders de beslissende stap zetten om naar een rusthuis te verhuizen, boekten we er nog samen een paar weekends. We bezochten in etappes alle gedenkplaatsen. Het standbeeld van Leopold. De zaterdagse markt. De trappen in de Dumontwijk, zonder moeder. Daarvoor wilden de benen vol aderspat niet meer mee. Vader vond na lang zoeken de viswinkel van Rachel: het was nu een huisgevel zonder karakter met orchideeën achter het raam. De twee bioscopen in de Zeelaan waren er sinds jaren niet meer. Daar had hij vrede mee. Al bleef bij vader het vermoeden borrelen dat achter de gevel van de Casawinkel nog altijd de prachtige zaal Minerva verborgen zat. In Ciné City was zelfs zangeres en actrice Conny Froboess op bezoek geweest. Ook van de slapende reus op de oplegger van een vrachtwagen die jarenlang in het hoogseizoen door de straten trok om de toeristen te

attenderen op het Melipark en die zijn onderkomen had in een inham van de Zeelaan was geen spoor meer.

In 2016 pakten ze in het gemeentehuis van De Panne uit met een tentoonstelling over het Melipark, dat in 1952 de deuren opende. Allerlei souvenirs waren weer te koop. Daar vond ik een retrokaart van de slapende reus op ronde. Ze prijkt op het nachtkastje. Hij merkt het meteen op.

‘Zijn we daar ooit met jullie naartoe geweest?’

‘Ja vader, ettelijke keren. In het sprookjesbos, het dierenpark en de speeltuin.’

‘Ah ja, daar ben je ooit nog verloren gelopen. Hebben we nog uren naar jou gezocht. Moeder in paniek.’

‘Nee vader, dat was aan de watervallen van Coö. Dit was de Meli.’

‘Dat was van de familie Florizoone. Ik zat bij een Florizoone in de klas. Die is later dichter geworden.’

Vader zit op de rand van het bed. Het lijkt alsof hij even beseft dat hij de zee nooit meer zal zien. Zijn zee.

In de vakantiemaanden zag hij zijn zee liever niet. Dan bleef hij weg. Grootmoeder kwam dan onze richting uit. Wél reisde hij elke zomer naar de Cote d’Azur, waar nog méér volk samentroefte.

‘De zee is van iedereen,’ vertelde hij als in september de rust weerkeerde in De Panne.

Wat was hij blij dat hij de zee weer vaker helemaal voor zich alleen had.

Gelukkig houdt hij contact met zijn geboortedorp via de website van De Panne op zijn laptop.

Toen mijn zus enkele jaren geleden een draagbare computer voor hem kocht, verklaarde ik haar voor gek.

‘Een dwaze aankoop. Je gaat een man van 85 toch niet meer leren op zo’n ding te werken?’

Ik kreeg ongelijk. In enkele maanden tijd was hij een vlotte gebruiker en hoewel ik niet begreep waarom hij zijn mailtjes handtekende met ‘BeB’ vond ik het bewonderenswaardig hoe hij favorieten aanmaakte, zijn eigen lettertype koos en foto’s archiveerde in mapjes. Dat had mijn schoonbroer hem in een spoedcursus bijgebracht. Telkens ik op bezoek kwam, vroeg hij uitleg over een icoontje dat hij had aangeklikt.

Die BeB?

Dat stond voor Bompa en Bomma.

De visserspet en zijn marineblauwe jas hangen klaar aan de kapstok in de kamer van het rusthuis. Zijn favoriete schilderij – een visserssloep tegen een prachtige wolkenhemel – neemt een prominente plek aan de muur in. Zus heeft het nodige gedaan om te zorgen dat hij vanaf dag één zijn eigen plek onder de zon heeft.

Een eigen plek aan zee was wellicht beter geweest.

Even kwam het bij ons op om een rusthuis in De Panne te zoeken zodat hij geregeld zijn zee kon groeten en bij het krieken van de dag de garnalvissers te paard kon gadeslaan. Dat deed hij graag: een praatje maken en vragen of de vangst goed was geweest.

Maar moeder naar zee verkassen, was te riskant. Daar kon ze niet aarden.